Handreiking maatwerk Participatiewet voor dak- en thuisloze jongeren

Inhoud

1. Inleiding 2
Opzet onderzoek 2
Leeswijzer 3
2. Het probleem 4
2.1 Hoe raken jongeren dak- of thuisloos? 4
3. Toegang tot bijstand 5
4.1 Wettelijk kader 5
4.2 Toepassing maatwerk 6
4.3 Voorbeelden toepassing maatwerk 7
4.4 Mogelijkheden om samenwerking en organisatie te verbeteren 7
4.5 Welke informatie kan aan jongeren, hun omgeving en aan ketenpartners verstrekt worden? 7
5. Jongerennorm 8
5.1 Wettelijk kader 8
5.2 Toepassing maatwerk 8
5.3 Voorbeelden toepassing maatwerk 9
6. Zoekperiode jongeren 9
6.1 Wettelijk kader 9
6.2 Toepassing maatwerk 10
6.3 Voorbeelden toepassing maatwerk 10
6.4 Mogelijkheden om samenwerking en organisatie te verbeteren 10
6.5 Welke informatie kan aan jongeren, hun omgeving en aan ketenpartners verstrekt worden? 10
7. Knelpunten bij de ondersteuning aan dakloze jongeren 11
7.1 Briefadres 11
7.2 Nachtopvang / woonruimte 11
7.3 Met 18 nog niet volwassen 11
7.4 Samenwerken 11
7.5 Bejegening 12
7.6 Maatwerk 12

1. Inleiding

Voor het terugdringen van dakloosheid is een meerjarige aanpak nodig met een scala van maatregelen op het gebied van preventie, begeleiding en wonen, deels in het systeem en deels in de uitvoering. Dakloosheid is een complex probleem. Jongeren zoeken vaak eerst steun in hun netwerk en melden zich niet direct als dakloze. Dit heeft te maken met een gebrek aan vertrouwen van jongeren in de overheid. Na verloop van tijd verergert vaak de problematiek. Schulden, stress, eenzaamheid, uitzichtloosheid en administratieve processen drijven jongeren steeds verder weg van een regulier bestaan.

Het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren wil een forse vermindering realiseren van het aantal dak- en thuisloze jongeren van 18-27 jaar. Het gaat daarbij om jongeren die op dit moment dak- en thuisloos zijn én om nieuwe instroom. Een tweede doelstelling is een verbetering van de uitvoeringspraktijk, zodat jongeren de kans krijgen om zich op hun toekomst te richten en aan een duurzame, stabiele situatie te werken.

In het kader van het Actieprogramma Dak- en Thuisloze jongeren hebben staatssecretarissen Blokhuis en Van Ark aan Divosa gevraagd gemeenten te ondersteunen bij het terugdringen van de dakloosheid bij jongeren door de mogelijkheden voor de toepassing van maatwerk binnen de Participatiewet te beschrijven.

Hierbij gaat het specifiek om de wettelijke mogelijkheden maatwerk te bieden met betrekking tot:

- De kostendelersnorm;
- De lagere norm voor jongeren van 18, 19 of 20 jaar;
- De zoekperiode van 4 weken voor jongeren tot 27 jaar.

De doelgroep van deze handreiking zijn de projectleiders en uitvoerenden van de Participatiewet van de 14 gemeenten die betrokken zijn bij het Actieprogramma Dak- en Thuisloze jongeren. De reikwijdte van de handreiking is nadrukkelijk beperkt tot de bovengenoemde wettelijke maatwerkmogelijkheden voor jongeren. De maatwerkmogelijkheden voor andere doelgroepen worden niet expliciet beschreven, evenals andere maatwerkmogelijkheden.

Opzet onderzoek

Voor deze handreiking is op twee manieren onderzoek verricht. Ten eerste een literatuurstudie naar de wettelijke kaders en de mogelijkheden om maatwerk te leveren. Hierbij zijn ook de bevindingen uit het rapport 'Werk en inkomen als partner in integrale dienstverlening: een moeizame relatie meegenomen.

Het tweede deel betreft een onderzoek naar de praktijk. Hiervoor zijn interviews gehouden met ervaringsdeskundigen en uitvoerders, beleidsmedewerkers en projectleiders van de 14 gemeenten die verbonden zijn aan het Actieprogramma Dak- en Thuisloze jongeren. Waar lopen gemeenten en dak- en thuisloze jongeren nu precies tegen aan? Welke knelpunten zijn er en wat zou helpen om die knelpunten weg te nemen? Naast de interviews hebben de deelnemende gemeenten informatie toegestuurd over de wijze waarop zij deze jongeren helpen en van de wijze waarop ze maatwerk leveren. Dit is deels vastgelegd in beleid, deels in werkinstructies.

De tussenconclusies op basis van deze interviews zijn besproken met de projectleiders die bij de deelnemende gemeenten verantwoordelijk zijn voor het terugdringen van het aantal dak- en thuisloze jongeren. Deze input is meegenomen bij het schrijven van deze handreiking.

Leeswijzer

Deze handreiking is als volgt opgebouwd. Eerst wordt het probleem van dakloosheid toegelicht. Vervolgens wordt kort toegelicht hoe jongeren die dakloos zijn of dreigen te worden toegang krijgen tot de dienstverlening van de gemeente. Daarna volgt de kern van de handreiking, namelijk een toelichting op de mogelijkheden die de Participatiewet biedt om deze jongeren te helpen. Daarbij komen achtereenvolgens de kostendelersnorm, de jongerennorm en de zoektermijn van vier weken aan de orde. Per thema wordt geschetst:

- Wat het wettelijk kader is;
- Welke wettelijke mogelijkheden er zijn om maatwerk toe te passen;
- Mogelijkheden om samenwerking en organisatie te verbeteren;

Tot slot worden nog enkele knelpunten geschetst die een belangrijke belemmering vormen bij de ondersteuning aan dakloze jongeren. Deze vallen buiten de kaders van het maatwerk binnen de Participatiewet, maar blijken zo essentieel te zijn voor een goede dienstverlening dat we ze graag delen.

2. Het probleem

In Nederland zijn ongeveer 9.400 dak- en thuisloze jongeren[1]. Deze jongeren leven op straat, slapen op de bank bij vrienden en kennissen of in de opvang. Om stabiliteit in hun leven te krijgen hebben ze ondersteuning nodig bij het vinden van woonruimte en een opleiding of werk.

2.1 Hoe raken jongeren dak- of thuisloos?

Er is een aantal oorzaken te noemen die maken dat jongeren op straat komen te staan.

Woonsituatie
In veel gevallen is de thuissituatie niet houdbaar. Er is (te veel) spanning thuis waardoor jongeren zelf thuis weg gaan. Maar het komt ook voor dat jongeren uit de woning worden gezet door ouder(s) of verzorger(s). De reden hiervan kan gelegen zijn in de relatie tussen jongere en ouder/verzorger, maar ook in de angst voor een terugval in het inkomen door toepassing van de kostendelersnorm en in de inkomensafhankelijke regelingen (toeslagen, gemeentelijke belastingen). Jongeren kunnen vaak wel bij vrienden of familie op de bank slapen, maar inschrijven op het slaapadres wordt vaak niet toegestaan. Ook hier geldt een (al dan niet terechte) angst voor de kostendelersnorm, inkomensafhankelijke regelingen en deurwaarders. Ook als het wel is toegestaan schrijven jongeren zich niet in op dit slaapadres omdat deze situatie door de betrokkenen als tijdelijk wordt gezien.

Een deel van de jongeren betreft jonge ouders. Een andere grote groep betreft jongeren die uit detentie en jeugdzorg komen en geen plek hebben om te wonen bij het verlaten van de instelling of de penitentiaire inrichting.

Financiële situatie
Veel jongeren die zich melden hebben geen inkomen, wel schulden en in een aantal gevallen geen (functionerende) bankrekening. Dit maakt het voor deze jongeren bijzonder lastig om hun problemen zelf op te lossen.

Participatie
Er is veel sprake van uitval uit onderwijs, zowel mbo als hbo. Sommige jongeren hebben een bijbaan, maar meestal hebben zij geen werk. Is er geen briefadres, dan vervalt de bankrekening en is werk in loondienst niet mogelijk.

Gezondheid
Gezondheid is ook een groot thema bij deze jongeren. Er speelt verschillende problematiek. Verslaving, vaak psychische en psychiatrische problematiek en een slechte lichamelijke gezondheid.

De professionals die wij spraken gaven zonder uitzondering aan dat jongeren die zich bij hun melden en dak- en thuisloos zijn, vaak een veelheid aan problemen hebben. Dit wordt bevestigd door de gesprekken met de ervaringsdeskundigen. Voor jongeren die nog niet dak- en thuisloos zijn is de inzet gericht op het voorkomen van het verlies van woonruimte. Voor jongeren die dak- of thuisloos zijn kan onderscheid gemaakt worden naar de mate van zelfredzaamheid. De ene jongere is beter dan de ander in staat om (tijdelijk) onderdak te vinden bij vrienden of familie. De inzet richt zich dan in eerste instantie op het versterken van het netwerk en het aansluiten bij de eigen mogelijkheden om

[1] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beschermd-wonen-en-maatschappelijke-opvang/dak--en-thuisloze-jongeren

problemen op te lossen. Voor niet zelfredzame jongeren zal met grotere spoed naar woonruimte gezocht moeten worden.

3. Toegang tot bijstand

Jongeren die een bijstandsuitkering nodig hebben, melden zich gewoonlijk digitaal via Werk.nl voor een uitkering. Na deze melding volgt voor jongeren tot 27 jaar een zoekperiode en indien nodig een aanvraag waarop binnen 8 weken wordt beslist.

Voor jongeren die niet zijn ingeschreven bij BRP geldt dat zij zich niet bij UWV (Werk.nl) hoeven te melden, maar rechtstreeks bij het college van de gemeente waar ze daadwerkelijk verblijven. De wijze waarop deze jongeren zich bij gemeenten melden is in de praktijk verschillend. Dat varieert van inloopspreekuren, wijkteams, een jongerenloket tot een melding via burgerzaken, scholen, vluchtelingenorganisaties en maatschappelijke opvang.

Er is voor dak- en thuisloze jongeren wel een aantal drempels bij het kunnen doen van een melding en vervolgens aanvraag voor een bijstandsuitkering.

Situatie	Advies
Jongeren zonder (brief)adres worden weggestuurd omdat zij zich moeten melden bij de gemeente waar ze het laatst verbleven hebben. Dat is voor de jongere zelf niet altijd wenselijk, bijvoorbeeld omdat daar sprake was van een onveilige situatie.	Beoordeel samen met de jongere of er een goede reden is dat hij zich in een andere gemeente meldt. Zo ja, dan zou hij toch toegang moeten krijgen
Jongeren hebben niet altijd de mogelijkheid om zich digitaal te melden. Dit kan zijn omdat ze niet de beschikking hebben over de middelen (computer, smartphone) of de vaardigheden	Bied ondersteuning aan het loket zelf, of door ketenpartners die met jongeren samen het aanvraagproces doorlopen
Jongeren zijn soms afhankelijk van vrienden of familie waar ze tijdelijk (op de bank) kunnen slapen. Dat is niet altijd in de gemeente waar ze een aanvraag doen. Zeker als ze op verschillende plekken maar heel kort kunnen blijven, is het moeilijk om aan te vragen bij de gemeente waar de jongere daadwerkelijk verblijft.	Zie het kortdurende verblijf als noodoplossing te zien en niet als onweerlegbare conclusie over waar de jongere zijn domicilie heeft.

4. Kostendelersnorm

De kostendelersnorm houdt in dat er een lagere bijstandsnorm van toepassing is voor de bijstandsgerechtigde als er meer kostendelende medebewoners in dezelfde woning wonen. Of de kostendelende medebewoner bijdraagt in de kosten of kan bijdragen in de kosten, speelt geen rol.

4.1 Wettelijk kader

Iedereen die 21 jaar of ouder is en in dezelfde woning als belanghebbende zijn hoofdverblijf heeft, wordt als kostendelende medebewoner gezien (art. 19a en 22a PW). Dat betekent dat kosten gedeeld kunnen worden en er een lagere bijstandsnorm voor alle kostendelende medebewoners van toepassing is. Het aantal kostendelers in een huishouden is bepalend voor de hoogte van de uitkering, ongeacht de hoogte of de aard van hun inkomen.

Er is wel een aantal uitzonderingen op de hoofdregel. In de volgende gevallen is er geen sprake van een kostendelende medebewoner.

- De echtgenoot van belanghebbende is geen kostendelende medebewoner.
- Commerciële relatie met schriftelijke overeenkomst
    - Er is sprake van een schriftelijke overeenkomst waarbij een commerciële prijs is overeengekomen als (onder)(ver)huurder of kostganger / kostgever en waarbij de huurder en verhuurder in dezelfde woning wonen en geen bloed- of aanverwant in de eerste of tweede graad zijn.
    - Er is sprake van een schriftelijke overeenkomst met een derde waarbij een commerciële prijs is overeengekomen als (onder)huurder of kostganger waarbij hij in dezelfde woning woont als belanghebbende en zowel hij als belanghebbende een schriftelijke overeenkomst hebben met dezelfde derde (bijvoorbeeld groepswonen).
- Persoon die onderwijs volgt:
    - waarvoor aanspraak op WSF 2000 kan bestaan en bij aanvang van dat onderwijs gelet op zijn leeftijd in aanmerking kan komen voor die studiefinanciering;
    - waarvoor aanspraak kan bestaan op een tegemoetkoming op grond van hoofdstuk 4 van de WTOS en bij aanvang van dat onderwijs gelet op zijn leeftijd in aanmerking kan komen voor die tegemoetkoming;
    - in de vorm van een VAVO-opleiding onder hoofdstuk 4 van de WTOS. De deeltijdstudie VAVO valt onder hoofdstuk 5 van de WTOS en telt dus niet;
    - in de vorm van een BBL-opleiding;
    - dat vergelijkbaar soort onderwijs of beroepsopleiding is als hiervoor genoemd volgt buiten Nederland en bij aanvang van dat onderwijs jonger dan 30 jaar is of in de maand waarin hij is gestart 30 is geworden.
- Tijdelijk verblijf: Wanneer het gaat om personen van 21 jaar en ouder, die tijdelijk inwonen bij een bijstandsgerechtigde, dan hoeft degene die tijdelijk inwoont niet mee te tellen voor de kostendelersnorm. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om mensen in een crisissituatie, daklozen of mensen die dakloos dreigen te raken. De gemeente dient dan vast te stellen dat het gaat om tijdelijk verblijf. Vervolgens behoort het tot de bevoegdheid en de verantwoordelijkheid van de gemeente om al dan niet in specifieke situaties een uitzondering te maken en de kostendelersnorm niet van toepassing te verklaren. Daarnaast kunnen er individuele situaties zijn, waarin het wenselijk is om individueel maatwerk te verlenen met betrekking tot de hoogte van de uitkering. Gemeenten kunnen dan op basis van de individuele situatie van bijstandsgerechtigden op basis van artikel 18, eerste lid van de Participatiewet de norm aanpassen; uiteraard met inachtneming van voorliggende voorzieningen (Gemeentenieuws van SZW 2019-1).
- Opvang, beschermd- en begeleid wonen: Bij tijdelijk verblijf in een dergelijke voorziening zal de kostendelersnorm niet van toepassing zijn omdat men daar geen hoofdverblijf heeft. Het feit dat iemand voor langere tijd in een opvang of begeleid wonen project verblijft, wil niet per definitie zeggen dat de belanghebbende zijn hoofdverblijf daar heeft en de kostendelersnorm van toepassing is.

4.2 Toepassing maatwerk

De kostendelersnorm is dwingend recht, dat wil zeggen dat de gemeente geen bevoegdheid heeft om hier bij verordening of beleid van af te wijken. In individuele gevallen kan de norm wel hoger of lager worden vastgesteld als dat – gezien de omstandigheden – noodzakelijk is (art. 18 PW). Daarbij houdt de gemeente rekening met de omstandigheden, mogelijkheden en middelen van de jongere.

Situatie	Maatwerk
Tijdelijk verblijf in verband crisissituatie bijvoorbeeld (dreigende) daklоosheid. Van zowel	De kostendelersnorm behoeft niet te worden toegepast. Wat tijdelijk is, is in de wet niet nader

de hoofdbewoner als de tijdelijke logee moet wel de intentie zijn om de situatie zo kort mogelijk te laten duren. Is de intentie om daar langdurig te verblijven, dan is geen sprake meer van tijdelijkheid.	omschreven. Dat moet per persoon individueel worden bepaald. Regelmatige herbeoordeling is noodzakelijk om de ontheffing te verlengen. Bij vrienden of familie slapen is vaak beter dan in de opvang om twee redenen. (1) Er is te weinig opvang/woonruimte waardoor de wachtlijsten heel lang zijn. (2) Binnen het eigen netwerk is mogelijk hulp beschikbaar en de veiligheid in de opvang is niet altijd gewaarborgd.
De kostendelersnorm is een belemmering is voor het vinden of behouden van een slaapplek	Biedt – als het echt noodzakelijk is – tijdelijk een briefadres aan. De jongere hoeft zich dan niet in te schrijven op het adres waar hij logeert en telt niet mee als medebewoner. Zie § 7.1..

4.3 Voorbeelden toepassing maatwerk

Wesley meldt zich bij de gemeente. Hij is 22 jaar en kan niet langer thuis wonen. Gelukkig kan hij bij zijn oom terecht. Zijn oom heeft echter een uitkering en stelt als voorwaarde dat hij er financieel niet op achteruit gaat. Als dat wel zo is, dan moet Wesley weg. Er zijn nu verschillende mogelijkheden:

Tijdelijk buiten toepassing laten van de kostendelersnorm
Wesley bevindt zich in een crisissituatie. Op grond daarvan wordt de kostendelersnorm tijdelijk buiten toepassing gelaten. De consulent van Wesley schat in dat het ongeveer 8 maanden duurt voor er passende woonruimte beschikbaar is. Op grond daarvan besluit hij de kostendelersnorm gedurende 6 maanden niet toe te passen. Na 6 maanden beoordeelt hij de situatie opnieuw. Blijkt er nog geen passende woonruimte beschikbaar te zijn, dan wordt de kostendelersnorm gedurende een aantal maanden nog steeds buiten toepassing gelaten. Hoe lang, dat hangt af van de verwachte termijn waarop woonruimte beschikbaar is.

Wesley compenseert het inkomenstekort van zijn oom
Een andere optie is dat Wesley het inkomenstekort compenseert. Het idee achter de kostendelersnorm is dat de kosten lager zijn als de woning wordt gedeeld. Dat betekent dat Wesley een deel van de woonlasten voor zijn rekening moet nemen. Als hij de verlaging van de uitkering van zijn oom compenseert en de kosten betaalt voor zijn eten en het extra gas, water en licht, dan gaat zijn oom er financieel niet op achteruit.

Wesley sluit een commercieel contract met zijn oom
Wesley kan ook een commercieel contract afsluiten met zijn oom. In dat geval is de kostendelersnorm niet van toepassing. Het is wel van belang om na te gaan of dit is toegestaan door de verhuurder (de woningbouwvereniging). En als zijn oom een uitkering heeft, dan wordt de door Wesley betaalde huur in mindering gebracht op zijn uitkering. Daarmee is het de vraag of dit het probleem van zijn oom oplost.

4.4 Mogelijkheden om samenwerking en organisatie te verbeteren

Geef burgerzaken een rol in het proces. Als jongeren op hun 18e verjaardag worden uitgeschreven door de ouder(s)/verzorger(s), zonder dat een nieuw adres wordt opgegeven, dan kan daar mogelijk al een signaal worden afgegeven.

4.5 Welke informatie kan aan jongeren, hun omgeving en aan ketenpartners verstrekt worden?

Het grootste probleem is vaak niet de kostendelersnorm zelf, als wel de beeldvorming die is ontstaan rond de kostendelersnorm. Meerdere gemeenten gaven aan dat jongeren door hun ouders op hun 18e verjaardag uit huis worden gezet omdat ouder(s)/verzorger(s) bang zijn voor een lagere uitkering. Dit doen zij omdat ze zelf het idee hebben dat de kostendelersnorm geldt vanaf 18 jaar, of omdat ze dit horen van hulpverleners van buiten de gemeente. Zorg daarom voor heldere voorlichting over de kostendelersnorm. Zowel voor ouder(s)/verzorger(s) met (bijna) meerderjarige kinderen als voor hulpverleners is goede voorlichting noodzakelijk. Dit wordt in overleg met de 14 gemeenten nog verder uitgewerkt.

5. Jongerennorm

Voor jongeren van 18 tot 21 jaar geldt een lagere bijstandsnorm dan voor mensen van 21 jaar of ouder. Dit heeft te maken met enerzijds de onderhoudsplicht van ouders voor hun kinderen tot zij 21 jaar zijn, anderzijds sluit dit aan bij de lagere minimumlonen die gelden voor jongeren.

5.1 Wettelijk kader

De bijstandsnorm voor jongeren van 18 tot 20 jaar is lager dan de norm voor jongeren van 21 jaar en ouder. De lagere bijstandsuitkering voor deze leeftijdscategorie geldt omdat ouders verplicht zijn hun kinderen tot 21 jaar te onderhouden. Als er sprake is van bijzondere omstandigheden waardoor de ouder(s)/verzorger(s) deze onderhoudsplicht niet na kunnen komen, dan wordt bijzondere bijstand verstrekt (art. 12 PW). Voor een alleenstaande van 18, 19 of 20 jaar is de norm per 1 januari 2020 € 259,78, voor iemand van 21 tot de AOW-leeftijd € 1.052,32 (art. 20 en 21 PW).

5.2 Toepassing maatwerk

De jongerennorm kan op twee manieren worden aangevuld.

1. Vanuit de bijzondere bijstand als de ouders / wettelijke verzorgers de onderhoudsplicht niet na kunnen komen (art. 12 PW). Voor jongeren die geen contact hebben met de ouders, of een zeer verstoorde relatie of van wie de ouders echt niet in staat zijn om bij te dragen aan de algemene kosten van bestaan, is dit de eerst aangewezen weg.
2. Door gebruik te maken van de mogelijkheid om te individualiseren op grond van artikel 18 PW als sprake is van bijzondere omstandigheden en de norm om een andere reden dan de hiervoor genoemde moet worden afgestemd op de mogelijkheden en middelen van de jongere. Is de aanvulling vanuit de bijzondere bijstand, zoals hierboven genoemd, niet voldoende, dan kan de norm op individuele basis worden aangepast. Het gaat dan om algemene bijstand, niet om bijzondere bijstand.

Het is bij dak- en thuisloze jongeren van groot belang om goed onderzoek te doen naar de noodzakelijke kosten die zij hebben, aangezien deze jongeren vaak geen netwerk hebben om op terug te vallen als ze niet rondkomen. Dat betekent dat de norm zodanig geïndividualiseerd moet worden dat het voldoende is voor alle noodzakelijke kosten.

Leg de jongere goed uit dat het gaat om een tijdelijke situatie en dat de norm wijzigt als de situatie wijzigt. Het is belangrijk dat de norm voldoende is om de situatie te stabiliseren, en dat het rekening houdt met toekomstperspectief (werk, studie).

Denk daarbij in ieder geval aan:

Kosten voor nachtopvang of (tijdelijke) woonruimte. Daarbij gaat het in ieder geval om kosten voor (onder)huur, gas, water, licht, internet.

De verplichte zorgverzekering vanaf de leeftijd van 18 jaar.

Boodschappen. Naast noodzakelijke levensmiddelen gaat het ook om zeep, shampoo, schoonmaakmiddelen.

Kleding en kleine aankopen voor in huis ter vervanging van kapotte goederen.

Om het vaststellen van de juiste norm zo eenvoudig mogelijk te maken, zou binnen de gemeente een standaardbedrag vastgesteld kunnen worden voor de zorgverzekering, boodschappen en kleding. Woonkosten zullen op maat moeten worden toegevoegd aan de norm, die kosten verschillen per persoon en per regio.

5.3 Voorbeelden toepassing maatwerk

Zahira is 19 jaar en woont sindskort op kamers. Tot haar 18e woonde ze in een jeugdzorginstelling. Zahira heeft geen contact met haar ouders. De gemeente heeft nu verschillende mogelijkheden:

Aanvullen tot norm 21-jarige
De gemeente kan de norm aanvullen tot de norm van een 21-jarige. Zahira heeft geen ouders die hun onderhoudsplicht kunnen nakomen en wel dezelfde kosten die een 21-jarige moet maken.

Aanvullen op basis van werkelijke kosten
De gemeente kan de norm aanvullen op basis van werkelijke (extra) kosten. Daarbij wordt de norm verhoogd met de kosten van de kamerhuur (op basis van werkelijke kosten), een forfaitair bedrag voor de verplichte zorgverzekering, een forfaitair bedrag voor boodschappen, kleding en kleine aankopen voor in huis ter vervanging van kapotte goederen.

6. Zoekperiode jongeren

Jongeren tot 27 jaar moeten na de melding bij UWV 4 weken zoeken naar werk of scholing. Pas na die zoekperiode kunnen zij een aanvraag voor een bijstandsuitkering indienen. Bij de aanvraag moeten ze aantonen wat ze in die periode hebben gedaan om te voorkomen dat ze bijstandsafhankelijk worden.

6.1 Wettelijk kader

De zoekperiode wordt beschreven in het vierde lid van artikel 41 PW. Daar staat dat de aanvraag van jongeren (alleenstaanden, alleenstaande ouders en gehuwden die beiden jonger zijn dan 27 jaar) onder de 27 jaar niet eerder worden ingediend dan 4 weken na de melding, bedoeld in art. 44 PW. Dat geldt ook als deze jongere gedurende de zoekperiode 27 jaar wordt.

Normaal gesproken dient iedereen die een bijstandsuitkering nodig heeft zijn aanvraag in bij UWV (artikel 41, eerste lid PW). Gedurende vier weken vanaf de melding bij het UWV moeten de jongeren zoeken naar werk en scholing (art. 41, vierde lid PW). De jongere moet bewijsstukken bewaren waaruit blijkt dat hij aan deze verplichting heeft voldaan. Uitgangspunt is dat de jongere tijdens de zoekperiode zelf naar werk of een passende opleiding zoekt (artikel 7, derde lid PW). Deze zoekperiode is voor zelfredzame jongeren een uitstekende methode om weer werk of een passende opleiding te vinden. Voor deze groep heeft de zoekperiode zeker meerwaarde. Voor jongeren in zeer kwetsbare posities kan echter maatwerk nodig zijn om te voorkomen dat ze buiten beeld raken of dieper in de problemen terecht komen.

Bij het beoordelen van de aanvraag van een bijstandsuitkering is het volgende van belang:

- Als de jongere werk of een geschikte opleiding vindt, dan zal hij niet altijd direct kunnen starten. Tot hij daadwerkelijk met werk of opleiding kan beginnen, bestaat wel recht op bijstand.

- Als er na die zoekperiode recht blijkt te bestaan op bijstand, dan gaat de uitkering in per datum melding en ontvangt de jongere ook bijstand over de zoekperiode.

6.2 Toepassing maatwerk

Maatwerk is in een beperkt aantal gevallen nodig.

Situatie	Maatwerk
De jongere kan niet zonder ondersteuning werk of een passende opleiding vinden. Met name voor jongeren met een beperking zal begeleiding essentieel zijn.	In die gevallen kan een individuele afweging gemaakt worden, of toch ondersteuning geboden wordt.
Het betreft een vreemdeling: - die is uitgenodigd door de Hoge commissaris van de VN; of - die een verblijfsvergunning heeft en passende huisvesting binnen de gemeente heeft gekregen.	Algemene bijstand in de vorm van een geldlening kan worden verstrekt direct na de melding (artikel 41, achtste lid onder b, onderdeel 2 PW) als dat noodzakelijk is gezien de individuele omstandigheden.
De jongere staat niet ingeschreven in de BRP, bijvoorbeeld dak- en thuisloze jongeren	De aanvraag moet rechtstreeks bij het college (de gemeente) worden ingediend. Voor jongeren die zich rechtstreeks melden bij het college geldt géén zoekperiode. Dit blijkt uit artikel 41 en 44 PW.

6.3 Voorbeelden toepassing maatwerk

Linda is 18 en slaapt op de bank bij vrienden. Zij meldt zich bij de gemeente voor een uitkering en opvang. Op het moment dat haar zoekperiode ingaat wordt ze direct doorgestuurd naar maatschappelijk werk. Zij gaan haar helpen om al haar stukken compleet te krijgen. Op die manier kan de uitkering zo snel mogelijk na afloop van de zoekperiode worden toegekend. Bovendien zorgt de gemeente ervoor dat er direct na afloop van de zoekperiode een voorschot wordt verstrekt. Het verstrekken van een voorschot moet uiterlijk 4 weken na indiening van de aanvraag, maar afhankelijk van de situatie kan het voorschot ook veel eerder dan na 4 weken worden uitbetaald, als het nodig is op de dag van de aanvraag. Linda kan echt niet langer wachten, ze heeft helemaal geen geld voor eten. Een voorschot voor broodnood heeft ze tijdens de zoekperiode al gehad. Dit is enkel bedoeld om eten te kopen.

6.4 Mogelijkheden om samenwerking en organisatie te verbeteren

Verwijs jongeren naar organisaties die ze kunnen helpen om de stukken te verzamelen die ze nodig hebben om de aanvraag in te dienen, zodat na afloop van de vier weken het traject kan starten. Op die manier gaat er zo min mogelijk tijd verloren.

6.5 Welke informatie kan aan jongeren, hun omgeving en aan ketenpartners verstrekt worden?

Geef jongeren bij de eerste melding informatie over het proces en wat ze precies wanneer kunnen verwachten. Deze duidelijkheid zou kunnen leiden tot minder afhakers.

7. Knelpunten bij de ondersteuning aan dakloze jongeren

Naast de kostendelersnorm, jongerennorm en de zoekperiode is in de interviews een aantal knelpunten benoemd die van groot belang zijn bij het snel kunnen helpen van deze jongeren. Deze punten vallen buiten de scoop van het onderzoek, maar gezien het belang van deze punten voor het oplossen van de problematiek wordt hier toch kort aandacht aan besteed.

7.1 Briefadres

Het verstrekken van een **briefadres** is een wettelijke taak van gemeenten, maar dit blijkt in de praktijk niet altijd gemakkelijk te verlopen. Als een jongere geen (brief)adres heeft, dan kan dit problemen opleveren met de bankrekening, zorgverzekering en een eventueel dienstverband. Zie voor meer informatie over het briefadres: https://vng.nl/publicaties/stappenplan-inschrijven-brp-op-een-briefadres

7.2 Nachtopvang / woonruimte

Uit de gesprekken met zowel ervaringsdeskundigen als professionals blijkt dat de (reguliere) nachtopvang voor volwassen daklozen geen geschikte plek is voor jongeren. De veiligheid is in het geding en het risico om verslaafd te raken in de opvang is aanwezig. Dit blijkt overigens ook in een aantal gevallen te gelden voor begeleid of beschermd wonen. Een reguliere kamer of woning is vaak geen optie, aangezien de wachttijden bijzonder lang zijn. Bovendien kan voor een kamer geen Huurtoeslag worden aangevraagd, waardoor ze te duur zijn. En het is niet wenselijk om jongeren in een eengezinswoning te plaatsen. Een mogelijkheid is om mensen te zoeken die een kamer willen (onder)verhuren aan (zelfredzame) daklozen, zoals het project 'Onder de pannen'.

7.3 Met 18 nog niet volwassen

Een grote zorg van alle professionals is dat deze jongeren met 18 jaar nog niet volwassen zijn. De ondersteuning en begeleiding is dan nog noodzakelijk. Gelijktijdig is dit heel lastig omdat deze jongeren – zeker als ze uit de jeugdzorg komen – met 18 jaar geen zin meer hebben in hulpverleners. Mogelijk zou informele hulp meer aansluiten. Waar jongeren uit een 'gewoon' gezin in het weekend naar de ouder(s) gaan met de post onder de arm om hulp te vragen, zouden deze jongeren mogelijk ook geholpen zijn met bijvoorbeeld laagdrempelige inloop. Een andere mogelijkheid is om jongeren die afhankelijk zijn van jeugdhulp, standaard tot hun 21^{e} jaar te begeleiden.

7.4 Samenwerken

Als de jongere eenmaal terecht kan bij de juiste professional (consulent, klantmanager, jongerenregisseur), dan start de ondersteuning. Uit de interviews die zijn gehouden blijkt dat de ondersteuning vaak nog niet zo integraal is als gewenst. Dat heeft verschillende oorzaken:

- Er bestaan grote verschillen in opvatting wat nodig is voor deze jongeren. Wijkteams en inkomensconsulenten hebben een andere visie op de juiste stappen om de jongere te stabiliseren.
- Jongeren komen vaak (te) laat bij gemeenten. Hoe eerder deze jongeren zich melden, hoe kleiner de problemen nog zijn en daarmee vaak sneller op te lossen.
- Jongeren die uit de jeugdzorg komen hebben lang niet altijd tijdig een woning. Dat betekent in de praktijk dat deze jongeren op straat komen te staan.
- De trajecten die voor deze jongeren worden opgestart duren vaak te lang, waardoor jongeren afhaken en uit beeld verdwijnen. Hoe sneller de eerste resultaten zichtbaar zijn (woonruimte, uitkering, begeleiding, schuldhulp, werk), hoe groter de kans dat de jongeren binnenboord blijven.
- Als jongeren naar een andere gemeente vertrekken, dan moeten ze zich daar opnieuw melden en een aanvraag doen. Zeker voor deze jongeren zou een warme overdracht helpen.
- Jonge moeders die schulden in de kinderopvang en/of KOT (Kinderopvangtoeslag) kunnen niet gaan werken, omdat zij geen recht op KOT hebben voor de kinderopvang. Voor een

schuldsaneringstraject verwachten schuldeisers dat iemand er alles aan doet om te gaan werken. Zij zitten daarmee klem.
- De wachttijden voor diverse vormen van hulp zijn erg lang. Of het nu gaat om het verkrijgen van een paspoort of het beschikbaar komen van woonruimte of begeleiding, er gelden lange wachttijden. In de uitvoering kan de inzet meer gericht worden op het voorkomen van het verlies van een (t)huis en het ondersteunen van het netwerk als een dak- of thuisloze jongeren ergens tijdelijk mag blijven. Zo blijft er meer woonruimte over voor jongeren die nergens anders terecht kunnen.

7.5 Bejegening

De medewerkers van gemeenten gaven vrijwel allemaal aan dat de kans op een succesvol traject ook afhangt van de affiniteit van de klantmanager/consulent/regisseur van de gemeente die de jongere begeleid. Het gaat om de bereidheid om met de jongere mee te denken en in alle gevallen bereid zijn om te investeren in de toekomst van deze jongere. Gespecialiseerde klantmanagers voor jongeren geven een grotere kans op succes.

Een aantal gemeenten werken met JIM, Jouw Ingebrachte Mentor. Deze methodiek houdt in dat de jongere zelf een mentor inbrengt die hem bijstaat bij het hele traject.

7.6 Maatwerk

Naast de genoemde wettelijke mogelijkheden voor de toepassing van maatwerk zijn er bij gemeenten twee algemene benaderingen voor bieden van passende ondersteuning:

- De omgekeerde toets: Deze methodiek houdt in dat vanuit het gewenste effect en vanuit de grondwaarden van de wet een oplossing wordt gezocht die voor de korte en lange termijn het beste is en aansluit bij de mogelijkheden en vaardigheden van de jongere. Vanuit dit gewenste effect wordt waar nodig maatwerk geleverd om dat effect te bereiken.
- Werken vanuit de bedoeling: Zij maken daarvoor gebruik van een waardendriehoek waarbij gescoord wordt op legitimiteit, betrokkenheid en rendement. Als de waarden van deze drie onderdelen gezamenlijk zo hoog mogelijk zijn, dan is dat de best denkbare oplossing.